

Dzięki współpracy z Fundacją Wirtualizacji Narodowego Dziedzictwa Kulturowego przedstawiamy Państwu kolejny – po Księżu Filipie I Lucasa Cranacha Młodszeo w 17 000 000 000 pikseli 9 <https://tiny.pl/wm5z5>) – niezwykle wirtualny projekt. Tym razem zapraszamy do wnikliwego oglądania skanów 3D wybranych obiektów z największej w Europie kolekcji rekonstrukcji słynnych antycznych posągów z brązu. Rzeźby są prezentowane na wystawie stałej „Antyczne korzenie Europy. Szczecińska kolekcja Dohrnów” w gmachu Muzeum Narodowego w Szczecinie przy Wałach Chrobrego.

Antiquarium Dohrna: <https://tiny.pl/wm5zt>

1. <https://skfb.ly/6Y6Pt>

Dyskobol

Myron z Eleuterai, ok. 460–450 r. p.n.e.

kopia z brązu, wykonana w latach 1905–1909 w WMF Geislingen (Niemcy)

Myron, jeden z najświetniejszych rzeźbiarzy okresu klasycznego, tworzył ok. 480–445 r. p.n.e., głównie w Atenach. Sławę przyniosły mu rzeźby ustawione na ateńskim Akropolu, wśród nich przedstawienie prowadzonej na ofiarę krowy, tak podobno realistyczne, że miały się na nie rzucać lwy.

„Dyskobol” ceniony był ze względu na efektowność ujęcia tematu. Postać została przedstawiona w krótkiej chwili spoczynku, skupienia się przed wykonaniem gwałtownego ruchu. Mimo swego nowatorstwa rzeźba Myrona zachowała wiele cech sztuki okresu archaicznego. Jest ona „oderwanym od tła reliefem”, przeznaczonym do oglądania wyłącznie z jednej, frontalnej perspektywy.

Oryginał rzeźby nie zachował się, a jej kształt znany jest dzięki kilku uszkodzonym kopiom i opisom. Szczeciński „Dyskobol” jest rekonstrukcją domniemanego pierwotnego wyglądu dzieła Myrona, wykonaną według koncepcji A. Furtwänglera (uzupełniono m.in. głowę i rękę z dyskiem).

2. <https://skfb.ly/6ZrtS>

Apoksjomenos

Lizyp z Sykionu, ok. 330–320 p.n.e.

kopia z brązu, wykonana w latach 1905–1909 w WMF Geislingen (Niemcy)

Lizyp, tworzący w latach 350–330 p.n.e., był ostatnim z wielkich artystów greckich okresu klasycznego. Blisko związany z Aleksandrem Macedońskim, towarzyszył mu w jego wyprawach. W przeciwieństwie do klasyków (Fidiasza, Polikleta, Myrona) jego założeniem nie było dochodzenie do abstrakcyjnego ideału piękna przez doskonalenie formy (m.in. przez matematyczne obliczenia), ale obserwowanie i naśladowanie natury. Stworzył własny kanon przedstawiania postaci, bardziej krępej i muskularnej w stosunku do kanonu Polikleta, na którym początkowo się wzorował.

Apoksjomenos to przedstawienie atlety oddającego się toalecie po zawodach – temat często podejmowany przez artystów tego czasu. Po kąpeli nacierano się oliwą, zaś jej nadmiar usuwano ze skóry skrobaczką z brązu (strigillum). Swobodna poza i wyciągnięcie ręki są zerwaniem z tradycyjnym dążeniem do maksymalnej harmonii i spokoju. Lizyp wprowadza do swojego dzieła ruch, co przydaje kompozycji śmiałości i wzbogaca obraz muskulatury.

Apoksjomenos cieszył się w starożytności wielką sławą. Cesarz rzymski August przeniósł posąg do Rzymu, do publicznych term (łaźni). Jego następca Tyberiusz, zachwycony pięknem rzeźby, chciał ją przenieść do prywatnych apartamentów, ale musiał zrezygnować z tego zamiaru ze względu na wzburzenie ludu.

Oryginał rzeźby zaginął w czasach upadku Rzymu, zachowało się jednak wiele dobrych kopii. Najwierniejszą oryginałowi jest znaleziona w 1849 r. statua ze zbiorów Watykanu, która posłużyła za wzór dla szczecińskiej rzeźby.

3. <https://skfb.ly/oxyVW>

Aleksander Wielki (?) tzw. Aleksander Rondaninich

Leochares (?), ok. 330–320 p.n.e.

kopia z brązu, wykonana w latach 1905–1909 w WMF Geislingen (Niemcy)

Portret jest fragmentem posągu, przedstawiającego boga słońca Heliosa, ustawionego w Olimpii. Tradycyjnie uważa się tę rzeźbę za wizerunek Aleksandra Wielkiego (356–323 p.n.e.) króla Macedonii, jednego z najsłynniejszych wodzów starożytności, który rozciągnął władzę i kulturę Greków na obszar Bliskiego Wschodu i Egiptu. Aleksander bywał porównywany do Heliosa, stąd zapewne przypuszczenie, że jego to sportretowano jako bóstwo słońca. Zwyczajowa nazwa rzeźby wzięła się od nazwiska włoskiego rodu, do którego należała ona przez długi czas.

4. <https://skfb.ly/oxyVX>

Chłopiec wyciągający cierni ze stopy (tzw. Spinario)

Pazyteles, 80–50 p.n.e.

kopia z brązu, wykonana w latach 1905–1909 w WMF Geislingen (Niemcy)

Posąg powstał trzysta lat po czasach Polikleta, utrzymany był jednak w duchu jego rzeźb, toteż gdy tworzono szczecińską kolekcję przypisywany był powszechnie temu mistrzowi. Twórcą dzieła był zapewne osiadły w Rzymie Grek Pazyteles, jeden z najsłynniejszych rzeźbiarzy I w. p.n.e., ceniony m.in. przez Cyncerona. Wykonana z brązu rzeźba znaleziona została w Rzymie na początku renesansu i cieszyła się wielką popularnością jako rzadki przykład oryginału greckiego brązu.

5. <https://tiny.pl/wm5b9>

Afrodyta Knidyjska

Praksyteles z Aten, 364–361 p.n.e.

kopia z marmuru, wykonana w latach 1905–1909 w Rzymie przez rzeźbiarza Hansa Everdinga

Praksyteles (tworzący ok. 370–340 p.n.e.) uznawany jest za jednego z dwóch największych rzeźbiarzy greckich IV w. p.n.e. Początkowo wzorował się na Fidiaszu, z czasem wypracował własny styl i kanon. W stosunku do rzeźb mistrzów V w. jego dzieła są lżejsze i smuklejsze, a ich sylwetki bardziej dynamiczne. W starożytności uznawano go za mistrza wdzięku, pokazującego bogów jako piękne, młodzieńcze, pozbawione trosk istoty.

Wykonany z marmuru posąg Afrodyty przeznaczony dla świątyni tej bogini na wyspie Knidos był jedną z jego najsłynniejszych rzeźb. W przeciwieństwie do tradycyjnych ujęć Praksyteles ukazał boginię nagą – w chwili, gdy wchodzi ona do kąpieli. Kontrast między gładkim ciałem a pofałdowaną tkaniną podkreśla idealne piękno postaci. Posąg Afrodyty uznano za dzieło godne Fidiasza, a na Knidos podróżowano specjalnie w celu obejrzenia tego dzieła, zachwycając się szczególnie kształtem głowy i twarzą postaci. Również po wprowadzeniu chrześcijaństwa zachwycono się tym dziełem. Cesarz bizantyjski Teodozjusz wywiózł posąg do Konstantynopola, umieszczając w pałacu cesarskim.

W 475 r. n.e. rzeźba spłonęła w wielkim pożarze pałacu.

Do wizerunku Afrodyty pozować miała Fryne, słynna kurtyzana ateńska. Oskarżona w 354 r. p.n.e. przez odrzuconego kochanka o obrazę, stanęła przed radą starszych (Areopagiem). Sędziowie nakazali jej pokazać się nago, by ocenić, czy rzeczywiście jej piękno ma cechy boskie. Gdy Fryne zrzuciła szaty uznali, że w tak pięknym ciele nie może kryć się zły duch i uwolnili ją od zarzutów. Odtąd Fryne uchodziła za najpiękniejszą kobietę od czasów Heleny Trojańskiej.

Szczecińską rzeźbę oparto na kilku kopiach, starając się wyodrębnić cechy sztuki Praksytelesa i nadać całości znany z opisów charakter. Wprawdzie niektóre z rozstrzygnięć Furtwänglera budzą dziś zastrzeżenia, jednak całość jest jedną z najbardziej sugestywnych rekonstrukcji dzieła Praksytelesa.